

Nieuwe noabers, vernieuwend landschap

Landschapsontwikkelingsplan voor de gemeente Aalten
Ensembleboek voor Bredevoort

In opdracht van:

28 september 2007

Inhoud

Inhoud	2
Colofon	2
1 Opzet en werkwijzer	3
1.1 Opzet	3
1.2 Werkwijzer	3
2 Bredevoort	7
2.1 Visie	7
2.2 Doelen voor Bredevoort	7
3 Uitwerking voor de functies van Bredevoort	10
4 Bouwpakket voor Bredevoort	14

Colofon

Meerwijkselaan 25, 6564 BS Heilig Landstichting
tel: 024 - 388 86 94; fax: 024 - 388 87 15
email: info@bureauniche.nl
www.bureauniche.nl

Randwijkse Rijndijk 22, 6668 LM Randwijk
tel: 0488 420 204; fax: 0488 420 562
email: info@burohemmen.nl
www.burohemmen.nl

De Watertoren 5, 3912 AK Rhenen
tel: 0317 614 735 fax: 0317 616214
email: henk@schokland.com
www.schokland.com

1 Opzet en werkwijzer

1.1 | Opzet

Dit gedeelte van het Landschapsontwikkelingsplan bestaat uit aparte werkboekjes per landschapsensemble, waarin per boekje de volgende onderdelen aan de orde komen:

- 7 de visie voor het landschapsensemble, verdeeld over de deelgebiedjes
- 7 doelen vanuit beleid en vanuit de mensen in het gebied
- 7 de bestaandewaardenkaart
- 7 de uitwerking van mogelijkheden in tekst en op kaartbeeld, algemeen en per functie in het landschap
- 7 de mogelijke landschapselementen in de vorm van een bouwpakket voor punt-, lijn- en vlakelementen.

Naast deze ensembleboeken bestaat het Landschapsontwikkelingsplan uit een hoofddocument, waarin zijn opgenomen:

- 7 een uitgebreide inventarisatie van de opbouw van het gebied
- 7 een analyse van de landschappelijke ontwikkeling
- 7 een overzicht van bestaand beleid
- 7 een visie op de ontwikkeling van het gebied
- 7 een uitwerking in doelen

Tenslotte is er een uitvoeringsprogramma, waarin, geordend in thema's allerlei projecten staan opgesomd. Dit is een losbladig systeem, waarin de reeds aangegeven projecten elk een pagina hebben. Het kan in de loop van de tijd door de Gebiedscommissie telkens worden geactualiseerd met nieuwe projecten of aangegeven projecten kunnen worden gewijzigd of verwijderd, bijvoorbeeld wanneer ze zijn uitgevoerd.

1.2 | Werkwijzer

Hoe is het ensembleboek bedoeld en hoe moet je er mee werken?

Het is bedoeld voor professionele betrokkenen in de gemeente Aalten, die te maken hebben met ruimtelijke ontwikkelingen in brede zin in het buitengebied, maar ook initiatiefnemers van projecten in het landelijk gebied kunnen er hun voordeel mee doen en er inspiratie uithalen.

Het boek wil handreikingen geven voor het ontwikkelen en begeleiden van dergelijke ontwikkelingen en projecten, bijvoorbeeld door de Gebiedscommissie. Het is met enige nadruk niet bedoeld voor leken die er geheel zelfstandig het landschap mee kunnen inrichten. Daarvoor moet er nog teveel geïnterpreteerd worden en met deskundigheid en maatwerk gericht op de specifieke plek keuzes gemaakt worden. Het moet daarbij een hulpmiddel en een inspiratiebron zijn, nooit een strak keurslijf of een blauwdruk. Laten we ervoor waken dat het landschap “geheel volgens aan het boekje” moet worden; elke plaats heeft zijn eigenheid en zijn waarden.

Helpen die waarden te onderkennen en helpen die eigenheid te versterken is het doel van dit ensembleboek.

Visie en doelen per landschapsensemble

De Gemeente Aalten is verdeeld in 9 landschapsensembles. Elk landschapsensemble heeft een eigen “ensembleboek”. Het ensembleboek begint met de visie voor het gebied, gevolgd door de doelen van de overheid én van het gebied zelf. Visie en doelen geven de hoofdrichting aan van de ontwikkeling waarnaar gestreefd wordt.

Bestaande waarden

Als er een initiatief in het landelijk gebied op stapel staat, wordt het “ensembleboek” van het betreffende deelgebied erbij gepakt en de plaats van het initiatief wordt opgezocht op de “bestaande waardenkaart”. Daaruit blijkt bijvoorbeeld dat er op de plaats van het initiatief aardkundige en archeologische waarden aanwezig zijn, een oude esrand aanwezig is met restanten van beplanting. Dicht erbij zou een oude zandweg kunnen zijn.

Landschapsensembles zijn deelgebieden die als een eenheid worden ervaren, en die vaak bepaalde karakteristieken van een landschapstype hebben. Toch kan een landschapsensemble ook uit meerdere landschapstypen bestaan. Zo bestaat het ensemble 't Goor en Romienendiek uit een kleinschalig cultuurlandschap in het Aaltense Goor, een grootschalig ruilverkavelingslandschap in de rest van 't Goor en een tamelijk kleinschalig zandontginningslandschap op de Romienendiek.

Verevening

Verevening is als principe, samen met de spelregels daarvoor en de bestaande waarden in het landschap vastgelegd in de bestemmingsplannen buitengebied Dinxperlo en Aalten 2007

De bestaande landschapswaarden zijn soms wettelijk beschermd. Maar ook andere waarden dienen gerespecteerd te worden. Waar dit onmogelijk is, dient ruime compensatie plaats te vinden: “voor wat hoort wat”. Dit principe (verevening) én de “bestaande waarden” dienen in principe vastgelegd te worden in het bestemmingsplan.

Verevening

De vereveningsgedachte houdt in dat initiatieven ten goede moeten komen aan de doelen van de gemeenschap, waaronder het behoud en ontwikkeling van een goed functionerend, maar ook karakteristiek landschap. Per saldo moet ook het landschap beter worden van de uitvoering van het initiatief, doordat in de onmiddellijke omgeving nieuwe karakteristieke en functionele landschapselementen worden aangelegd of hersteld. De deskundigheid van de toepasser van het ensembleboek moet er daarbij voor zorgen dat de verschillende elementen afgestemd zijn op bodem en waterhuishouding, dat ze op een geschikte plaats komen en dat er daarbij sprake is van een zo veel mogelijk functioneel gebruik (zoals waterberging). Dit moet nadrukkelijk in samenspraak met initiatiefnemers, grondeigenaren, gebruikers en belanghebbenden en zo mogelijk ook omwonenden gebeuren. Daarbij dienen de principes van de verevening echter niet uitgekleeft te worden.

Zo kan bij voorbeeld naast een agrarisch bedrijfsgebouw dat een andere functie krijgt een esrand met beplanting hersteld worden, kan de sloot worden verbreed voor waterberging en ecologische functie en kan een pad worden aangelegd als een nieuwe verbinding tussen de verharde weg en de oude zandweg. Waar mogelijk worden mogelijkheden gezocht voor groen-blauwe diensten, zodat de grondeigenaren ook vruchten kunnen plukken van hun grond en arbeid.

Bouwpakket

Voor ieder landschapsensemble zijn andere landschapselementen karakteristiek. In de jonge ontginningen zijn die heel anders van karakter dan in kleinschalige cultuurlandschappen als de Barlose es. De karakteristieke en functioneel nuttige landschapselementen voor het landschapsensemble zijn opgenomen in het “bouwpakket”. Ze bestaan uit min of meer puntvormige elementen: “parels”, uit lijnvormige elementen, en uit vlakvormige elementen. Ze bestaan telkens uit reeksen, die een indruk geven van de variatie die mogelijk is. Het kiezen van de elementen en hun plaatsing is daarom ook geen kinderspel; het blijft een creatief proces waarvoor deskundigheid vereist is, en inzicht in problemen, functies, boomsoorten en hun mogelijkheden en gevoel voor landschap en cultuurhistorie.

Uitwerking en kaarten

Voor de toepassing van het bouwpakket zijn richtlijnen gegeven in de vorm van de uitwerking van het ensemble. Daarin wordt meestal per thema beschreven hoe de functies van het landschap in elkaar zitten of zich zouden kunnen ontwikkelen en welke karakteristieken kunnen worden doorgevoerd.

Daarnaast zijn kaarten opgenomen van enerzijds *te beschermen waarden* en anderzijds *mogelijkheden voor ontwikkeling*.

In de kaart van te beschermen waarden is in vier deelkaartjes een beeld gegeven van aardkundige waarden, archeologische waarden, landschapshistorie en monumenten en tenslotte van bestaande landschapselementen (ontleend aan de topografische kaart). De bron van deze kaarten is meestal de website van de Provincie Gelderland, die desgewenst meer informatie geeft; niet alleen gedetailleerder, maar ook de aard van de waarden, monumenten, etc., die veelal via de website door aanklikken van het betreffende object is in te zien.

De gebruikte atlassen en kaartlagen zijn:

- 7 aardkundige waarden: www.gelderland.nl - kaarten - atlas groen gelderland (<http://geodata2.prv.gelderland.nl/apps/groengelderland/>), kaartlaag landschappelijke waarden - aardkundige waarden
- 7 landschapshistorie en monumenten: atlas cultuurhistorische waarden van de Provincie Gelderland (<http://geodata2.prvgld.nl/apps/chw/>) kaartlagen (3 stuks)
 - 6 Historische geografie - historisch geografische lijnen,
 - 6 Historische geografie - historisch geografische waardering, en
 - 6 Historische bouwkunde - monumenten.
- 7 archeologische waarden: atlas cultuurhistorische waarden van de Provincie

- Gelderland (<http://geodata2.prvgld.nl/apps/chw/> kaartlagen (4 stuks)
- 6 Archeologie - archeologisch verwachte waarden
 - 6 Archeologie - archeologische vindplaatsen
 - 6 Archeologie - archeologische monumentenkaart (amk) 2003 (vlak)
 - 6 Archeologie - cultuurhistorie - eenmansessen
- 7 bestaande landschapselementen: deze is ontleend aan de digitale topografische bestanden (copyright topografische Dienst) op basis van de 1:10.000 kaart (top10-vector-bestanden in ArcView). Het zijn dus de elementen die op de topografische kaart voorkomen en ze zijn niet in het veld geïnventariseerd. De legenda is voor het doel ontworpen en als bestand beschikbaar op de bij de rapportage geleverde DVD.

In de kaart *mogelijkheden voor ontwikkeling* is eveneens in vier deelkaartjes aandacht besteed aan:

- 7 mogelijkheden natuur(ontwikkeling) op basis van het Gebiedsplan Natuur en Landschap van de Provincie Gelderland (2007) zie hiervoor ook de website van de Provincie Gelderland: via de website is te achterhalen welke mogelijkheden er zijn voor subsidiëring van concrete natuurtypen of landschapselementen en hoeveel deze bedragen. (www.gelderland.nl - kaarten - atlas groen gelderland (<http://geodata2.prvgld.nl/apps/groengelderland/>), kaartlaag Vastgesteld beleid - Natuur - Gebiedsplan natuur en landschap 2006)
- 7 mogelijkheden m.b.t. water: daarbij is gebruik gemaakt van de kaart van kwel en infiltratie uit de Wateratlas van de Provincie Gelderland (www.gelderland.nl - kaarten - wateratlas, kaartlaag watersysteem - geohydrologie - kwel-infiltratie). Deze kaartlaag biedt het beste zicht op de actuele mogelijkheden voor natte natuur. In de donkergele gebieden heeft het doorgaans geen zin om poelen aan te leggen, terwijl in de donkerblauwe gebieden goede mogelijkheden bestaan voor permanent natte situaties, zeker als de waterhuishouding in een wat groter gebied zich leent voor een hogere waterstanden. Dan kunnen ook bijzondere vormen van natuur zich voordoen, die veelal gekoppeld zijn aan kwelsituaties.
- 7 mogelijkheden voor landschapselementen geeft in de ondergrond een beeld van de historische landschapontwikkeling, doorgaans de ouderdom van de ontginningen. Deze informatie is ontleend aan de nog niet voor het grote publiek ontsloten atlas cultuurhistorische waarden van de Provincie Gelderland (<http://geodata2.prvgld.nl/apps/chw/> kaartlaag Historische geografie - historische geografie hoofdlandschappen) In tekstblokken is aangegeven welke landschapselementen kunnen worden aangelegd, veelal met suggesties voor boomsoorten en beheersvormen, de maat van het landschap (zodat een beeld kan ontstaan van de na te streven dichtheden aan landschapselementen). In de praktijk zal dit in hoge mate afhangen van de animo bij grondeigenaren/gebruikers voor het aanleggen van landschapselementen. Dit kan natuurlijk wel sterk gestimuleerd worden via het aan de man brengen van groen-blauwe diensten al dan niet gestimuleerd door een lokaal of regionaal landschapsfonds.
- 7 het kaartbeeld *beeld, parels, paden, wonen en werken* geeft aanvullende informatie over mogelijkheden en aandachtspunten in het landschap: waar liggen belangrijke zichtlijnen (of kunnen die worden ontwikkeld), waar liggen waardevolle open ruimten, zoals essen of onbebouwde broekgebieden, waar liggen "parels" in het landschap, die bijvoorbeeld in toeristische routestructuren van belang kunnen zijn. Ook dorpsommetjes of andere behoeften aan recreatieve verbindingen zijn aangegeven.
- Deze zaken zijn door de opstellers op kaart gezet en kunnen (zullen) worden uitgewerkt in projectvoorstellen.

Ook hier is het weer zaak dat er met aandacht wordt ontworpen.

Projectenlijst

Tenslotte is (apart) een projectenlijst gegeven voor de gehele gemeente, die een overzicht geeft van projecten die relevant zijn voor het betreffende gebied. De bedoeling is dat deze lijst jaarlijks wordt bijgewerkt met nieuwe projecten en dat projecten die niet meer aan de orde zijn worden verwijderd. Dit geeft niet alleen een overzicht van initiatieven die al lopen, maar is ook een belangrijk hulpmiddel voor het plannen en aanvragen van middelen voor plattelandsontwikkeling in het kader van Investeringsregeling Landelijk Gebied (ILG) en andere geldstromen. Het is van groot belang dat aan maatschappelijke groeperingen en particulieren duidelijk wordt gemaakt dat dergelijke projecten noodzakelijk zijn voor het slagen van hun eigen

wensen, én die van de (Aaltense) samenleving als geheel.

Samenvatting Werkwijzer

Bij een projectidee of initiatief (op lokaal niveau):

- 7 neem het goede ensembleboek
- 7 bekijk in het uitvoeringsprogramma of er al projecten zijn die aansluiten bij het idee en bekijk hoe daarop verder kan worden aangesloten
- 7 inventariseer de “te beschermen waarden” op de kaart
- 7 bepaal de grondslagen voor eventuele verevening aan de hand van doelen en mogelijkheden
- 7 ontwerp samen met de betrokkenen nieuwe of herstelde landschapselementen met bouwpakket, uitwerkingskaart en uitwerkingsbeschrijving

2 Bredevoort

2.1 | Visie

Binnen dit landschapensemble worden in het Landschapsontwikkelingsplan drie zones onderscheiden.

- a. het stadje omringd door vestingwallen en vestes.
- b. de lage gronden daaromheen
- c. de overgang naar de Misters

a. Bredevoort:

Motto: versterk de vestingwerken

Een kleine vestingstad met een historische kern en een beschermd stadsgezicht. Het is ontstaan op een zandrug door moerassig gebied. Aan de noordwestzijde bevinden zich de resten van een stadsgracht.

Het is belangrijk om resten van de vesting te bewaren en versterken, of in het uiterlijk van de stadsrand gestileerd te verbeelden. Zorgvuldig omgaan met de combinatie van bestrating, beplanting en bebouwing van de vestingstad.

b. De lage gronden van de schootsvelden

Motto: Geef de stad zijn open natte schootsveld terug met overlaatweides en diekpaden ('smokkeldijkjes')

In deze zone zal een deel van de beplantingen kunnen verdwijnen. Zo kan Bredevoort een cultuurhistorisch geïnspireerde landschappelijke verankering krijgen. Behalve voor aan cultuurhistorie gekoppelde recreatie is dit ook voor natuur en waterberging interessant. Door het toelaten van oeverbegroeiing en verruiging zou een natuurlijker beekdal kunnen ontstaan. Masterplan Bredevoort is uitgangspunt, waarin de schootsvelden (ten noorden van Bredevoort) worden hersteld als natte zones voor o.m. wateropvang/berging, en recreatie en toerisme.

Open gebieden rondom Bredevoort als vestigingsstad ook naar het zuiden meer benadrukken.

Ontwikkeling historische hoogstamboomgaard St. Bernardus in de overgang tussen open moeras en stad (met ook toeristische potenties).

Bijzondere kruising van Boven Slinge over de Schaarsbeek/Keizersbeek.

c. Overgang naar de Misters

Motto: eiken langs de hoge Boven Slinge

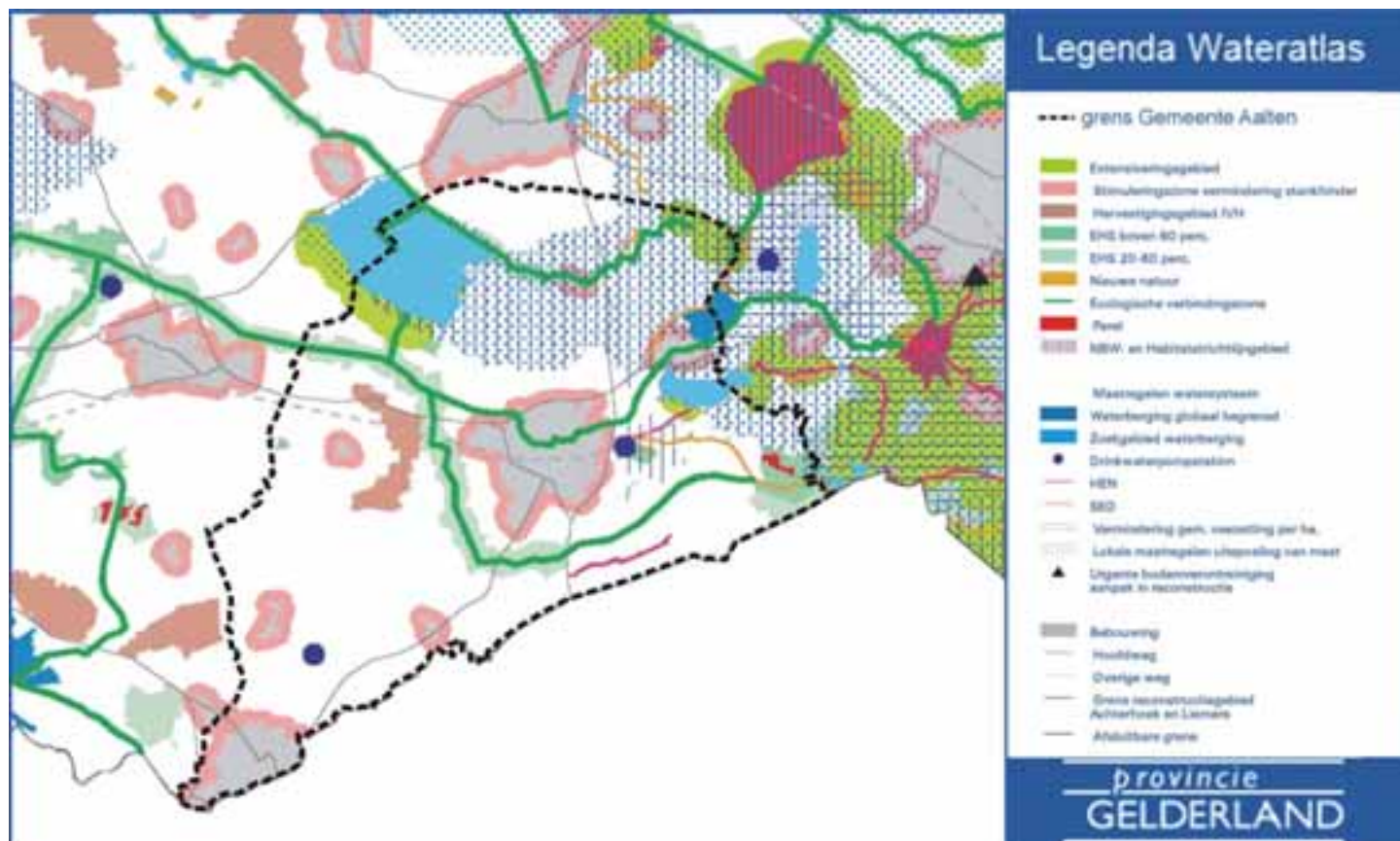
Dit was de droge aanvoerrote voor de vesting. In deze verdichte zone, inclusief Frankenweide, kan aanleg van een nieuw voetbalveld ten oosten van de stad richting Slingeplas aanleiding zijn om de stad te verbinden met de plas. Wellicht ook hier aanknopingspunten voor de gracht en vesting uitbuiten.

2.2 | Doelen voor Bredevoort

Opgaven vanuit Streekplan en Reconstructie Achterhoek - Liemers:

- 7 verweving landbouw en andere functies in de agrarische delen van het gebied; extensivering intensieve veehouderij rondom het bos langs de Stationsweg (Zwanenbroek) en beperking stankhinder direct rondom de kern Bredevoort
- 7 lokale maatregelen tegen uitspoeling van mest in praktisch het gehele gebied (stroomgebied van de Boven Slinge)
- 7 waterberging in de Slingeplas en omgeving en in het Zwanenbroek
- 7 ecologische verbindingzone langs de Boven Slinge en water van het Hoogste Ecologische Niveau in de sloot langs de Spoordijk
- 7 het versterken van de samenhang in waardevol landschap (Waardevol en Nationaal landschap Winterswijk)
- 7 vergroten leefbaarheid op het platteland en tegemoet komen aan behoefte aan

- landelijk wonen
- 7 versterken recreatieve mogelijkheden

Doelen vanuit de streek:

- 7 behoud van (kleinschalige) economische vitaliteit, woonmogelijkheden (ook voor jongeren en ouderen) en voorzieningen
- 7 versterken recreatieve aantrekkelijkheid, zowel voor de eigen bevolking als voor toeristen; inzet op kleinschalige en extensieve mogelijkheden
- 7 versterken en terugbrengen identiteit van stad en gebied als oud cultuurlandschap (schootsvelden, vestingkarakter)
- 7 behoud van de productiecapaciteit voor duurzame grondgebonden en intensieve landbouw
- 7 vergroten veiligheid voor fietsers en wandelaars

Landschapsontwikkelingsplan Aalten landschapsensemble Bredevoort te beschermen waarden

Aardkundige waarden

- Aardkundige waarden**
- Internationaal belang
 - Nationaal belang
 - Provinciaal belang
 - Regionaal belang
 - Niet bepaald

Archeologische waarden

- archeologische vindplaatsen
- cultuurhistorie- eenmalige waarden
 - eenmalige waarden
- cultuurhistorie- oude woongronden
 - huizen
 - oude woongrond en/of andere oude cultuurlaag
- archeologische monumentenkaart (enik) 2003 (vlek)
 - Terrain van archeologische betekenis
 - Terrain van archeologische waarde
 - Terrain van hoge archeologische waarde
 - Terrain van zeer hoge archeologische waarde
 - Terrain van zeer hoge archeologische waarde, beschermd
- archeologische verwachte waarden
 - hoog
 - laag
 - middelhoog
 - niet gekantorend
 - water

Landschapshistorie en monumenten

historisch bouwkundige monumenten

- agrarische functie
- defensiefunctie
- dienstverlenende functie
- maatschappelijke functie
- nijverheids- en industriële functie
- nutsfunctie
- ontbrekende functie
- openbare ruimte en infrastructuurfunctie
- overlandfunctie
- recreatieve functie
- religieuze functie
- sentimentele functie
- waterstaalfunctie
- woonfunctie

historische geografie waardering

- laag
- midden
- hoog
- water
- bebouwing
- ontbrekend
- ontbrekend

Bestaande landschapselementen

- muur
- pad/voetpad
- overharde weg
- spoor
- beg
- bomenrij
- hoogteverschil/rand greppel/droge sloot
- sloot breedte < 3 m.
- sloot breedte 3-6 m.
- weg, half- en onverhard
- dras en riet
- water
- loofbos
- heide
- zand
- naaldbos
- gemengd bos
- populierenbos

3 Uitwerking voor de functies van Bredevoort

Bredevoort ligt als vooruitgeschoven post op het westelijke eind van een dekzandrug (de Mister Esch) in uitgestrekte moerassen van het Grote Goor, de Koppele en het Zwanenbroek. De moerassen zijn onderdeel van een langgerekte laagte in het dal van een oude gletsjerrivier die het Oost-Nederlands Plateau doorsnijdt. Van die positie is eeuwenlang gebruik gemaakt voor de verdediging van het vestingstadje. Hier verenigden zich ook de Schaarsbeek, de Stuwbeek en de Boven Slinge. In het verleden was dit de oorzaak van grootschalige overstromingen (tot in de jaren '60 van de vorige eeuw) en de reden voor de aanleg van de Keizersbeek en een waterbergingsbekken rondom de Slingeplas.

Thema W Wonen, werken en welzijn

Bredevoort behoort tot de "Dynamische Stroom". Er is dus vooral rondom de kern Bredevoort tamelijk veel dynamiek. Gelukkig wordt dit in hoofdzaak goed gestuurd via het Masterplan Bredevoort. Toch zijn er ook wel verrommelende ontwikkelingen te zien rond Bredevoort.

Vrijkomende agrarische bebouwing kan in principe ook benut worden voor wonen. In de laaggelegen schootsvelden ligt dit echter niet voor de hand; hier zou landbouw of natuurbeheer het primaat moeten houden, vooral vanwege de minder geschikte waterhuishouding en de mogelijkheden voor het herstel van de schootsvelden die door nieuwe functies kunnen worden gefrustreerd. Eventuele sloop van agrarische bebouwing kan daarbij gecompenseerd worden met nieuwe bebouwing bij de kern.

Als functieverandering van bebouwing aan de orde komt, dient met name in het oude cultuurlandschap een goede inpassing van die nieuwe functies nagestreefd te worden. Maneges en andere recreatieve uitingen dienen daarbij zorgvuldig te worden ingepast met bijvoorbeeld hagen in plaats van witte hekken en erfbeplantingen op basis van traditionele beplanting. Ook dienen nieuwe woonfuncties daarbij goed ingepast te worden, omdat de herinrichting van erven wel eens gaat detoneren: met name grote hekken en poorten zijn daarbij soms storend in het landschap, terwijl juist voor die functies goede alternatieven zijn. Ook de campings dienen goed omzoomd te worden met groen, voor zowel de campinggasten als de beleving van buitenaf.

Als nieuwe functies een verdichting in het landschap tot gevolg hebben, is dat in de oude cultuurlandschappen acceptabel, in de vroegere moerassen dient openheid gekoesterd te worden.

Landbouwers die levensvatbare bedrijven hebben en willen uitbreiden, dienen daarvoor mogelijkheden te krijgen, mits het landschap er niet slechter van wordt. De "voor-wat-hoort-wat"-gedachte kan daarbij wederzijds kansen bieden. Erfbeplanting rond agrarische bebouwing dient ook in het Zwanenbroek te worden gestimuleerd.

In veel gevallen is een ruime bouwkveld goed in te passen in het landschap met gebruik van traditionele beplanting.

Thema B Opvangen, bergen en beleven

De laagtes rond Bredevoort bieden goede mogelijkheden (en vanouds ook de noodzaak) voor waterberging. Zeker waar de noodzaak tot intensief agrarisch gebruik niet aanwezig is, kan daarmee ook de belevingswaarde van de vesting worden vergroot. Het herstel van de eendenkooi is een project dat een aanvullende waterberging kan hebben en verder meerwaarden kan bieden aan de cultuurhistorie, natuur en recreatie. Daartoe zouden de vangpijpen weer uitgegraven kunnen worden in het bos bij de uitmonding van de Stuwbeek in de Keizersbeek. Het aangrenzende weiland stond vroeger 's winters onder water en deed zo dienst als kooiplas. Gecombineerd met dijkjes zou hier water kunnen worden geborgen en in het voorjaar een nat grasland voor weidevogels kunnen ontstaan. Beheer door Het Geldersch Landschap ligt daarbij voor de hand.

Ook aan de noord- en westkant van Bredevoort kan gezocht worden naar mogelijkheden om de ecologische verbindingen langs de Schaarsbeek vorm te geven met het open schootsveld en waterberging als nevendoelen.

Ook buiten de kern is stedelijke dynamiek

Thema L Lijnen in het landschap

De recreatieve aantrekkingskracht van Bredevoort kan verder worden vergroot door wandelmogelijkheden in dit gebied, met smokkeldijkjes en door vlechthekken “gedekte” paden als inspiratie. De afstand tussen dergelijke paden kan geleidelijk afnemen vanuit de vesting: dichtbij een bijna parkachtig karakter, verder weg steeds minder, van 100 tot ca. 400 m.

Waterbergingsgebieden kunnen 's zomers dienen als meent: openbare weides waar allerlei activiteiten mogelijk zijn.

De populierenbeplanting langs de Ooievaarsdijk moet na velling bij voorkeur niet meer herplant worden. Wellicht kan elders in de omgeving daarvoor compensatie gevonden worden.

Op de Mister Es is wellicht nog ruimte te vinden voor enige landschapselementen, die meer met de cultuurhistorie van de es te maken hebben: een eikensingel langs de esrand of een zandpad. Een pad langs de Slinge is er al. Een landschapsconcept zou in elk geval zowel in de gemeente Aalten als in Winterswijk toegepast moeten worden.

Thema P Parels in het landschap

De vesting Bredevoort is ongetwijfeld de grootste parel van dit ensemble. Dit is dan ook het leidend principe voor de inrichting van het gebied. De schootsvelden dienen daarbij verder te worden gecultiveerd, zoals ook is aangegeven in het Masterplan Bredevoort. In de projecten voor de Kruittorenstraat en voor de slachterij wordt daar al goed op ingespeeld. De tuin van St. Bernardus kan nog verder ingevuld worden met een hoogstamboomgaard met historische rassen, die tevens als rustpunt voor toeristen kan worden ingericht.

De Mister Esch is momenteel niet erg herkenbaar als voormalige es. De aanwezige bebouwing maakt het ook moeilijk om hier substantieel wat aan te doen.

De Slingeplas is een grote publiekstrekker en in die zin een parel. Het is verder een typisch voorbeeld van een nieuw ingericht object, waarbij het oude landschap grotendeels genegeerd is. Het is wel bijzonder vanwege de waterstaatkundige inrichting als bergingsgebied. Het kan verbonden worden met wandelpaden via het sportveldenterrein.

In het Zwanenbroek lag de eendenkooi van het landgoed 't Walfort. Dit zou weer een parel kunnen worden, die tevens andere functies in zich bergt (zie hierboven). Het Zwanenbroek is als geheel weinig herkenbaar als vroeger broekgebied, zeker vergeleken met het Grote Goor en de Koppele.

Tenslotte zijn nog vrij rijke natuurwaarden te vinden in het Zwanenbroek. Het gaan hier vooral om soorten van natte situaties en kwelmilieu's, zoals de dotter en de bosgeelster. Met name langs de Keizersbeek komen zowel soorten van kalkrijke kwel en rijkere moerassen voor als soorten van schrale, maar wel mineraalrijke bodems (bijv. grote tijm). Die kunnen met een goed beheer verder worden ontwikkeld. Meer naar het oosten komen ook wat weidevogels voor en er zijn territoria van de nachtegaal. Tenslotte zijn er op de overgangen naar drogere terreinen min of meer heischrale situaties aanwezig met o.a. kruipbrem en stekelbrem en vossen in een bosje van Havezathe 't Walfort. Goed bermbeheer is essentieel voor het behouden van dergelijke vegetaties in de bermen. In Bredevoort komt langs de Schaarsbeek en bij St. Bernardus populaties bosgeelster voor.

Bijzondere vegetaties op muren zijn er op de Koppelbrug in de Winterswijksestraat, de Oude Begraafplaats en oude kerk Bredevoort (steenbreekvaren).

Thema Z Zaken in zicht

De schootsvelden zijn al diverse malen aan de orde geweest. Openheid over de vroegere moerasgebieden en een duidelijk contrast met de vesting Bredevoort met zijn molen en kerktorens zijn daarbij essentieel.

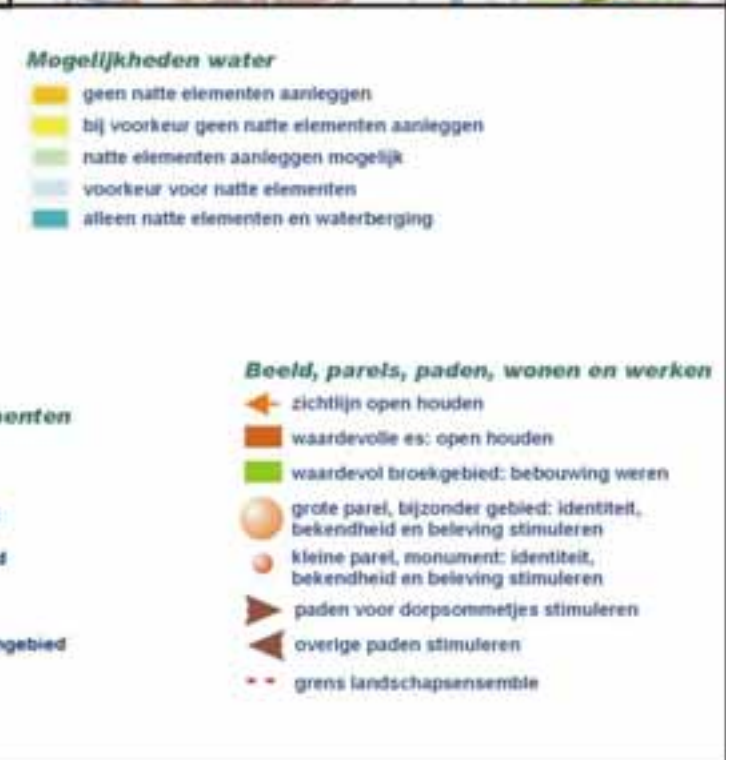
Het populierenbos aan de Ooievaarsdijk zou in deze visie beter niet aanwezig kunnen zijn.

Daarnaast is de Mister Esch helaas minder herkenbaar zijn dan wenselijk zou zijn. Suggesties voor beplanting dienen zoveel mogelijk in samenhang met het Winterswijkse deel van de es te worden uitgevoerd.

De campings in het gebied zouden beter kunnen worden ingepast en beplant. Momenteel

ligt vooral de camping aan de Stationsweg tamelijk kaal in het landschap. Hier kan een typische situatie ontstaan van “voor wat, hoort wat”.

Plaatselijk zijn er tenslotte vooral in het Zwanenbroek boerderijen die beter ingepast zouden kunnen worden in het landschap. Erfbeplanting dient daarbij te worden gestimuleerd. Daarbij dienen de soorten van het vroegere moeras de herkenbaarheid van het gebied te vergroten: (knot)wilg en zwarte els zijn geschikte soorten.

4 Bouwpakket voor Bredevoort

bredevoort

vestingwerken en schootsveld

- vestingwerken
- smokkeldijkje
- pad tussen lage vlechthekken langs sloot
- openbare natte weide

bredevoort

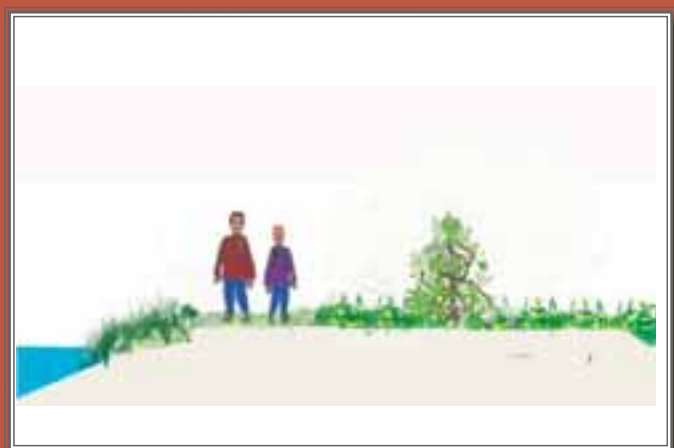
vestingwerken en schootsveld

- vestingwerken
- smokkeldijkje
- pad tussen lage vlechthekken langs sloot
- openbare natte weide

bredevoort

vestingwerken en schootsveld

- vestingwerken
- smokkeldijkje
- pad tussen lage vlechthekken langs sloot
- openbare natte weide

bredevoort

vestingwerken en schootsveld

- vestingwerken
- smokkeldijkje
- pad tussen lage vlechthekken langs sloot
- openbare natte weide

Bijlage: Nieuwe bebouwing in het buitengebied

Beoordeling van bebouwing in het buitengebied is maatwerk en bovendien subjectief. Het is dan ook niet eenvoudig richtlijnen te geven voor bebouwing in het buitengebied. Zeker de oudere cultuurlandschappen zijn veelal veel ouder dan de meeste gebouwen, zodat er al vele malen vernieuwing van bebouwing is opgetreden en er mede daardoor een vrij grote diversiteit is ontstaan. Alleen in relatief jonge ontginningen is vaak nog wel een redelijk uniforme bouwstijl uit de tijd van de ontginning te onderscheiden. Voorbeelden zijn de Schaarsheide en delen van de Haart (omgeving Witte Veen), waar de eenvoudige ontginningsbouw (één rechthoekige verdieping onder een met pannen gedekt schilddak) veelal nog op redelijk veel plaatsen te herkennen is.

Landschapsdoelen voor bebouwing zijn:

- 7 een “mooi” landschap
- 7 herkenbaar houden van het landschap met een Achterhoekse identiteit.

Omdat “mooi” wel heel erg subjectief is, zullen we vooral proberen om de “herkenbaarheid” en de “Achterhoekse identiteit” hier uit te werken. Toch is ook dat vrijwel ondoenlijk. In de praktijk blijkt het vooral het samenspel te zijn van landschapselementen, bebouwing, wegen, bomen, in een bepaalde schikking ten opzichte van elkaar die we kunnen herkennen als “Achterhoeks”. Daarbij is het dan ook nog eens moeilijk om delen van het Oost-Nederlands Plateau te onderscheiden van landschappen in Twente.

In feite kunnen we vooral een aantal ideeën geven die bij de beoordeling een rol kunnen spelen, een aantal hulpmiddelen en een aantal criteria voor “niet-Achterhoekse” bebouwing.

1 Welke bebouwing is er in het omgevende landschap?

In het ensembleboek is op de kaart *Ontwikkelingsmogelijkheden* het deelkaartje *stimuleren landschapselementen* een kaartje gegeven van de landschapsgeschiedenis, te weten een onderverdeling in *oude cultuurlandschappen*, *jonge ontginningen op zand* en *jonge ontginningen op veen*.

Om dit onderscheid landschappelijk vast te houden is het van groot belang om in de bouwstijl de kenmerken van de jonge ontginningen te laten terugkomen. Hier dus geen nostalgische verwijzingen naar rieten daken en plattegronden van T-boerderijen, maar liever de tamelijk strakke en functionele bouwstijl van rond 1900: een simpele rechthoekige plattegrond van één verdieping met daarop een eenvoudig schilddak met pannen en daklijsten. Zoek referentiebeelden in de directe omgeving, in elk geval in hetzelfde landschapstype als waar het gebouw komt te staan.

Dit geldt ook in de oude cultuurlandschappen. Omdat deze gebieden een veel langere geschiedenis hebben, is de bouwstijl er veel meer gevarieerd. Zoek ook hier referentiebeelden in het omringende landschap met dezelfde geschiedenis.

Nieuwe bebouwing zal in zijn uiterlijk altijd afwijken van de uitstraling van oude gebouwen. Bakstenen verkleuren in de tijd, blinkend metaal wordt dof, het erf wordt ingericht en - meestal het ingrijpendst - begroeiing komt tot wasdom en neemt het gebouw (als het goed is) op in het landschap.

2 In hoeverre zijn er streekeigen kenmerken in het gebouw?

De eerste vraag die daarbij te beantwoorden is, is “Wat maakt een gebouw Achterhoeks?”. Dit is niet eenvoudig te beantwoorden. De oude boerderijen op het Oost-Nederlands Plateau hebben doorgaans houten topgevels en vaak een vrij steile

Oude boerderijen van het Oost-Nederlands Plateau

dakhelling (>45°).

In het dekzandlandschap, maar ook in wat jongere bebouwing op het plateau, is de dakhelling vaak vlakker en ontbreekt veelal de houten topgevel, al zijn er wel verwijzingen, zoals op bijgaand plaatje van een boerderij in Barlo.

3 In hoeverre is de nieuwe bebouwing juist niet kenmerkend voor de Achterhoek?
Zijn er stijlkenmerken die verwijzen naar een andere streek in Nederland?

4 Zijn er stijlkenmerken die iets proberen na te bootsen, maar dat juist heel stereotiep doen?

Omdat er al veel welstandscommissies hebben geprobeerd meer algemene regels op te stellen voor bebouwing, zien we dat bouwondernemingen daarop inspelen door standaard boerderij-achtige huizen aan te bieden. Deze catalogusbouw wordt wel aangeduid als *boederettes*. Ze dragen niet bij aan een streekeigen bouwstijl, omdat overal in Nederland de zelfde huizen verschijnen en ze daardoor juist de nadruk leggen op de misplaatste en clichématige nabootsing en dus juist niet op een streekeigen karakter.

5 Let op de inrichting van het erf

negatieve elementen: grote hekken, poorten, paardenbakken met lantaarnpalen en opzichtige witte hekken, carports, reclameborden, coniferenbeplantingen, overmatige verhardingen, etc.

6 positieve elementen: beplanting met streekeigen soorten

Het waarschijnlijk meest effectieve middel om bebouwing in een streekeigen aanzien te geven, is deze op een goede manier in te passen in het omringende landschap met beplanting. Zelfs zeer detonerende gebouwen krijgen een veel vriendelijker uitstraling als ze in het groen staan. Het gaat er nog niet eens om ze te camoufleren: het Achterhoekse landschap bestaat juist uit huizen en daken die zichtbaar zijn tussen het groen. Dit heeft één overheersend nadeel: het kost veel tijd. Gebouwen groeien vele malen sneller dan bomen.

Professioneel tuinbeheer maakt snel een steriele indruk en biedt weinig ruimte voor ecologische waarden

7 niet te glad en strak beheer

De beplanting, en ook de bebouwing in de Achterhoek kenmerkt zich door een tamelijk informele sfeer: het is overal anders en het is niet recht, strak en aangeharkt. Dat heeft te maken met de aard van de mensen: ze hoeven niet op te scheppen, laat staan te intimideren, met hun bezit.

Dat geeft de mensen én het Achterhoekse landschap zijn vriendelijke gemoedelijkheid, die zo hoog gewaardeerd wordt. Ook die sfeer heeft vaak tijd nodig om tot rijping te komen.

Voordeel van een niet te glad beheer is dat het veel meer ecologische waarden oplevert, voor insecten, vogels en planten. Zo blijken zwaluwen praktisch alleen te nestelen op boerderijen waar vee is, blijken steenuilen voor te komen in oude, weinig gebruikte schuurtjes en holle bomen en zijn dagvlinders gebonden aan kleinschalige landschappen met veel overgangen tussen bossen, struiken, zomen en graslanden.